

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Natura 2000-plan 2010-2015

Havet og kysten mellem Karrebæk Fjord og Knudshoved Odde

Natura 2000-område nr. 169
Habitatområde H148
Fuglebeskyttelsesområde F81

Kolofon

Titel:

Natura 2000-plan 2010-2015.
Havet og kysten mellem Karrebæk Fjord og Knudshoved Odde
Natura 2000-område nr. 169.
Habitatområde H148.
Fuglebeskyttelsesområde F81.

Emneord:

Habitatdirektivet, miljømålsloven, målsætning, indsatsprogram, Natura 2000-plan, Karrebæk Fjord, Dybsø Fjord, Avnø Fjord, Enø, Svinø, Knudshoved Odde

Udgiver:

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Ansvarlig institution:

Naturstyrelsen
Fejøgade 1
4800 Nykøbing F
www.naturstyrelsen.dk

Copyright:

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Sprog:

Dansk

År:

2011

ISBE nr. 978-87-7091-421-5

ISBN nr. 978-87-7091-422-2

Dato:

1. december 2011

Forsidefoto:

Den vestlige del af Natura 2000-område 169 med Dybsø i mellemgrunden.

Fotograf: Jan Kofod Winther.

Resume:

Natura 2000-plan for Havet og kysten mellem Karrebæk Fjord og Knudshoved Odde (nr. 169). Natura 2000-planen skal sikre gunstig bevaringsstatus for områdets udpegede arter og naturtyper. Området og truslerne mod de udpegede naturtyper og arter beskrives, og der fastlægges målsætninger og indsatser for naturtyperne og arterne. Der foretages en strategisk miljøvurdering af planen.

Må citeres med kildeangivelse.

Indhold

Forord	4
Natura 2000-planlægning	5
<i>Natura 2000-planen er bindende for myndighederne</i>	6
Områdebeskrivelse	7
Trusler mod områdets naturværdier	10
Igangværende pleje og genopretning	14
Tilstand og bevaringsstatus/prognose	14
<i>Vurdering af tilstand</i>	15
<i>Vurdering af bevaringsstatus/prognose</i>	19
Målsætning	21
<i>Overordnet målsætning for Natura 2000-området</i>	22
<i>Konkrete målsætninger for naturtyper og arter</i>	23
<i>Modstridende interesser</i>	24
Indsatsprogram	24
<i>Generelle retningslinjer</i>	25
<i>Konkrete retningslinjer</i>	26
<i>Mulige virkemidler</i>	26
Sammenhæng og synergi med vandplan	26
Strategisk miljøvurdering	27
Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning	28
Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler	29
Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver	30
Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen	33

Foto: Claus Bjørn Larsen

Danmarks VIP-natur får egen bodyguard

Hvad har Skagens Gren, Silkeborgskovene og det Sydfynske Øhav til fælles? Eller klokkefrøen, fiskeørnen og gråsælen? De er alle en del af Danmarks særligt værdifulde natur, som vi er forpligtet til at passe godt på. Det samme gælder strandengen, højmosen og boblerevet. Natura 2000-områderne er et netværk af naturområder i EU, der indeholder særligt værdifuld natur set i et europæisk perspektiv. Natura 2000 skal sørge for, at alle 27 EU-lande drager omsorg for egne truede dyr, planter og natur.

Danmark har i alt 246 Natura 2000-områder. Hvert område får nu sin helt egen naturplan, der skal fungere som bodyguard. Det er i alt for mange år gået tilbage for naturens mangfoldighed. Nu skal planerne sørge for, at staten, kommuner og lodsejere drager omsorg for de naturtyper og plante- og dyrearter, der er truede sårbare eller sjældne i EU.

Ny natur på vej

Naturplanerne er den hidtil største naturindsats, der nogensinde er sat i værk i Danmark. Budgettet er ca. 1,8 mia. kroner og vil i stor udstrækning blive finansieret af EU's landdistriktsmidler. Den planlagte indsats dækker ca. 1.600 km², hvoraf de 40 km² er ny natur.

Der er planlagt hundredvis af nye vandhuller, som vil sikre levesteder for padder som klokkefrøen og vandsalamanderen. 200 km² løvskov skal beskyttes mod rydning, og flere hule, gamle og døde træer vil give levesteder for svampe, flagermus og insekter. Fiskeri på havet skal reguleres, så de unikke danske boblerev sikres mod at blive ødelagt af fiskeredskeer, og danske højmoser skal igen have mulighed for at få det bedre. Lige nu er de truet af udtørring og tilgroning. Med naturplanerne skal der ryddes krat og buske og gives bedre og mere naturlige vandforhold.

Tilbagegangen stoppes

Som ny miljøminister er jeg glad for, at vi nu har en plan for at stoppe naturens tilbagegang i Natura 2000-områderne. Der må ikke ske yderligere skade på naturen. Planerne har været for længe undervejs under VK-regeringen. Natura 2000-områderne blev udpeget i årene 1998-2004, og tilbagegangen skulle være standset allerede sidste år.

Danmarks nye SRSF-regering vil føre en mere aktiv og fremsynet naturpolitik. De 246 Natura-områder har nu hver en bodyguard, mens regeringen laver en plan for hele Danmark. Naturplan Danmark skal sætte ambitiøse mål – ikke blot for den natur som findes i Natura 2000-områderne, men for hele den danske natur.

Lad os så komme i gang !

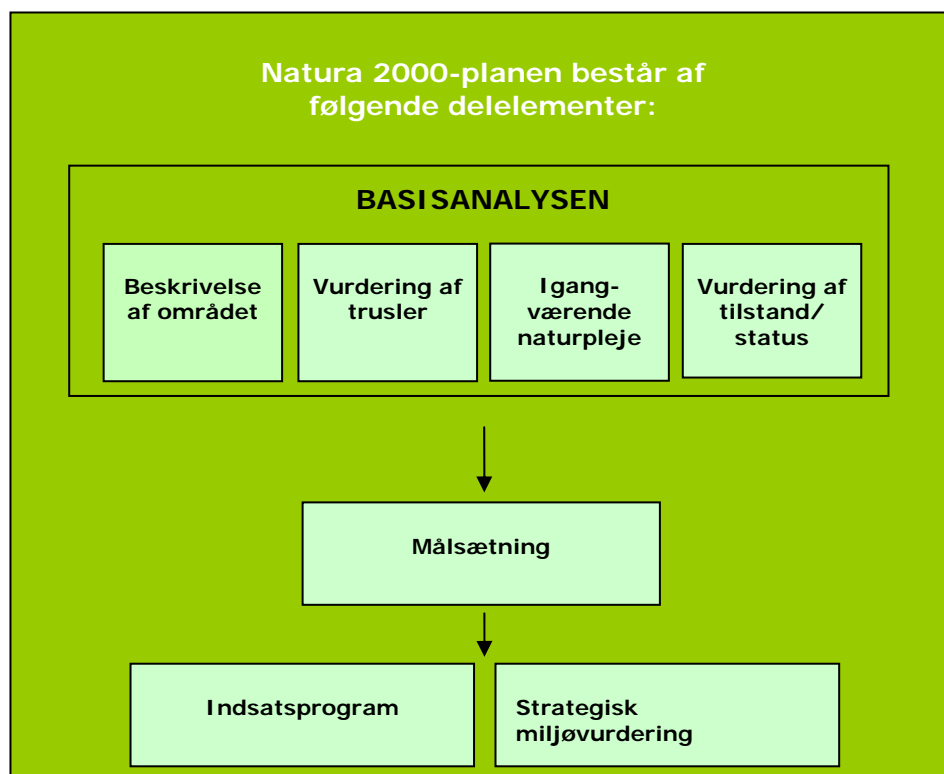
Med venlig hilsen
miljøminister Ida Auken

Natura 2000-planlægning

EU's Natura 2000-direktiver (fuglebeskyttelses- og habitatdirektiverne) forpligter Danmark til at gøre den nødvendige indsats for at sikre eller genoprette en række sjældne, truede eller karakteristiske naturtyper og arter. Gennem en målrettet indsats i de udpegede Natura 2000-områder bidrager Danmark til at sikre den europæiske natur og dens mangfoldighed.

Med henblik på at prioritere den nødvendige indsats udarbejder Naturstyrelsen en Natura 2000-plan, der dækker hvert af de udpegede beskyttelsesområder. Natura 2000-planen er en sammenfattende plan, som både indeholder Natura 2000-skovplan for de skovbevoksede fredskovpligtige arealer og Natura 2000-plan for øvrige områder samt arter.

Planen omfatter "udpegningsgrundlaget", dvs. de naturtyper og arter, som området er udpeget for. Natura 2000-planens indhold er vist i figur 1.

Figur 1. Opbygning af en Natura 2000-plan.

Strandeng med engmyretuer på Svinø. Foto: Torben Hviid

Natura 2000-planen er bindende for myndighederne

Natura 2000-planen er bindende, således at alle myndigheder i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt skal lægge Natura 2000-planen til grund. Planen er vedtaget i 2011, hvorefter kommunalbestyrelserne og Naturstyrelsen udarbejder bindende handleplaner, som skal sikre gennemførelsen af Natura 2000-planen. Direkte statslig opfølgning i form af bekendtgørelser o.l. sker dog på grundlag af Natura 2000-planen. Offentlige lodsejere kan vælge at gennemføre Natura 2000-planen direkte i deres drifts- og plejeplaner.

Natura 2000-planen tilsidesætter ikke øvrig lovgivning, og den indsats, som iværksættes for at sikre planens gennemførelse, skal have de fornødne tilladelser, dispensationer m.v. på grundlag af konsekvensvurderinger mm. Der er ikke gennemført konsekvensvurderinger i henhold til habitatdirektivets artikel 6.3 af de enkelte planer, idet der ikke i planen er taget konkret stilling forvaltningsindsatsens præcise lokalisering eller valgt forvaltningsmetoder. Der er dog i Natura 2000-planen taget stilling til afvejning mellem modsatrettede naturinteresser i de tilfælde hvor sådanne allerede på nuværende tidspunkt i planlægningen kan forudses, og hvor en sådan afvejning er forbundet med og nødvendig for forvaltningen af området. Evt.

Natura 2000-plan

konkrete konsekvenser af denne afvejning vil blive afklaret i forbindelse med gennemførelsen af planen og valg af virkemidler.

Natura 2000-planens målsætninger er bindende og skal desuden anvendes ved konsekvensvurdering i forbindelse med myndighedsudøvelse, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 408 af 1. maj 2007 (ændret ved bekendtgørelse nr. 1443 af 11. december 2007 med senere ændringer) om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter.

Indsatsprogrammets retningslinjer er ligeledes bindende og danner grundlag for områdets handleplan og eventuelle drifts- og plejeplaner.

Natura 2000-planen for Natura 2000-område 169 koordineres med vandplanen for hovedvandopland 2.5 Smålandsfarvandet og bliver ligesom denne revideret hvert 6. år. De dele af Natura 2000-planen, der vedrører skovbevoksede fredskovspligtige arealer, revideres dog kun hvert 12. år.

Områdebeskrivelse

Natura 2000-område 169 har et areal på 18.871 ha og afgrænses som vist i bilag 1. Det består af habitatområde H148 og fuglebeskyttelsesområde F81. Af Natura 2000-området er ca. 2.500 ha landareal. Skovarealet er på 556 ha, heraf 444 ha med fredskovspligt.

Natura 2000-område 169 omfatter den østlige del af den såkaldte dobbeltekyst langs det sydvestlige Sjælland. Området er karakteriseret ved den lavvandede Avnø Fjord og de to store kystlaguner, Dybsø Fjord og Karrebæk Fjord. Avnø Fjord afgrænses mod Smålandsfarvandet i syd af en langstrakt randmoræne, Knudshoved Odde, mens kystlagunerne afskærmes af en række øer med pålejede strandvolde eller fed, nemlig Svinø, Dybsø og Enø. Derved fremkommer den dobbelte kystlinje, som betyder, at området er rigt på såvel erosionskyster ud mod Smålandsfarvandet som områder med strømlæ, hvor der er dannet marint forland, - strandvoldssystemer, vadeområder og strandenge.

Dybsø Fjord, der har et meget lille opland, er en af Danmarks reneeste fjorde. Tidligere var der en udstrakt bundflora af kransnålalger i fjorden. I dag er denne vegetation dog begrænset til mindre områder, og der ses en mere blandet vegetation, herunder en del trådalger.

Marsvin er udbredt i Smålandsfarvandet, herunder Karrebæksminde Bugt, og området har en vis betydning for marsvinebestanden i Danmark.

De lavvandede sandbanker giver området international betydning som spisekammer for store flokke af vandfugle, hvoraf knopsvane,

Natura 2000-plan

troidand og blishøne er talrigest. Fåtalige og sårbare fuglearter som klyde, fjordterne, havterne og dværgterne udnytter lavvandede områder til fødesøgning og ubeboede øer og holme som yngleplads. På de kystnære arealer i bl.a. Vejlø/Fladstrandområdet træffer man i vinterhalvåret flokke af rastende sædgæs og sangsvaner. De mange vandfugle og fisk er fødegrundlag for havørn, der siden 2002 har ynglet i området. Spættet sæl yngler på Avnø Røn og har en bestand på nogle få hundrede dyr.

Langs næsten hele den lange kystlinje findes naturtyper af international betydning. Den største del er strandenge, men flere steder i den yderste kystlinje er der strandvoldssystemer med komplekse systemer af naturtyper og med stor artsrigdom. Her findes partier med overdrev, rigkær, strandeng, klit-naturtyper og stenstrand imellem hinanden. Det gælder bl.a. på Enø, Dybsø og Svinø Sydstrand.

Den yderste del af Knudshoved Odde, Dybsø og i mindre grad Enø er morænedannelser, som er bemærkelsesværdige ved at rumme arealer med lang kontinuitet uden opdyrkning. Disse områder huser vigtige forekomster af især overdrevsnatur og har national og regional betydning som levested for bl.a. en række padderarter. Knudshoved Odde og Enø huser således to af de sidste otte danske bestande af klokkefrø.

Eroderet kystskrænt på Knudshoved Odde. Foto: Torben Hviid

Natura 2000-plan

Langs den indre kystlinje, bag strandengen, findes værdifulde forekomster af overdrev og rigkær, bl.a. ved Stejlebanke og Jarsskov. Her findes adskillige regionalt sjældne plante- og dyrearter, f.eks. nikkende kobjælde, vibefedt og salepgøgeurt. Sidstnævnte findes dog i en regionalt vigtig forekomst udenfor habitatområdet, men indenfor fuglebeskyttelsesområdet. Denne forekomst planlægges der derfor ikke for i 1. planperiode.

Udpegningsgrundlag for habitatområde H148		
Naturtyper:	Sandbanke (1110) Vadeflade (1140) *Lagune (1150) Bugt (1160) Rev (1170) Strandvold med enårige (1210) Strandvold med flerårige (1220) Kystklint/klippe (1230) Enårig strandengsvegetation (1310) Strandeng (1330) Forklit (2110) *Grå/grøn klit (2130) Klitlavning (2190) * angiver prioriteret naturtype	Søbred med småurter (3130) Kransnålalge-sø (3140) Næringsrig sø (3150) *Tørt kalksandsoverdrev (6120) Kalkoverdrev *orkideer (6210) *Surt overdrev (6230) Tidvis våd eng (6410) Urtebræmme (6430) Rigkær (7230) Bøg på mor (9110) Bøg på muld (9130) Ege-blandskov (9160) *Elle- og askeskov (91E0)
Arter:	Stor vandsalamander Klokkefrø	Spættet sæl

Udpegningsgrundlag for fuglebeskyttelsesområde F81		
Fugle:	Havørn (ynglende) Klyde (ynglende) Fjordterne (ynglende) Havterne (ynglende) Dværgterne (ynglende) Rødrygget tornskade (ynglende) Knopsvane (rastende) Sangsvane (rastende)	Sædgås (rastende) Grågås (rastende) Spidsand (rastende) Skeand (rastende) Troidand (rastende) Lille skallesluger (rastende) Blishøne (rastende)

Figur 2. Naturtyper (med typekode), fugle og andre arter, der udgør udpegningsgrundlagene for Natura 2000-område 169. Der er anvendt de autoriserede korte navne på naturtyperne. De fuldstændige navne findes på www.nst.dk.

Natura 2000-plan

Natura 2000-området er ikke skovrigt. Dog findes spredte forekomster af skovnaturtyper, især i Borgnakke Skov.

Af ynglefuglene på udpegningsgrundlaget har havørn i de seneste år været inde i en fremgang på nationalt plan, mens klyde har været i tilbagegang. Blandt trækfuglene på udpegningsgrundlaget har grågås og lille skallesluger i de seneste år haft en fremgang på nationalt plan, mens (taiga)sædgås har været i tilbagegang.

I basisanalyserne for Natura 2000-område 169 findes der en mere detaljeret gennemgang af området. På Naturstyrelsens hjemmeside (www.nst.dk) samt i figur 2 og bilag 2 er der angivet hvilke naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget.

Natura 2000-området ligger i Næstved og Vordingborg Kommuner og inden for vandplanområdet hovedvandopland 2.5 Smålandsfarvandet. Området tilhører den kontinentale biogeografiske region.

Trusler mod områdets naturværdier

I det følgende afsnit skal de oplyste trusler forstås som påvirkninger af naturtyper og arter, der er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området. Trusler er i den forbindelse aktuelt forekommende og konkrete påvirkningsfaktorer, der enkeltvis eller i samvirkning vil kunne forhindre, at naturtyper eller arter opnår gunstig bevaringsstatus. Det kan dog også være potentielle påvirkningsfaktorer i det omfang, at der er viden om, at påvirkningerne periodevis er forekommet i området, men aktuelt ikke er til stede. Aktuelle påvirkninger, der f.eks. reguleres internationalt eller i anden sammenhæng, og derfor ikke er et anliggende for Natura 2000-planen, kan også fremgå, men vil ikke være en del af denne Natura 2000-plans indsatsprogram.

Næringsstofbelastning

Næringsstofbelastning af marine områder og søer er en trussel mod naturtilstanden. I de marine områder er arealerne med bundplanter (særligt ålegræs) og den tilknyttede fauna aftaget betydeligt de seneste år. Det er et problem i forhold til naturtypernes bevaringsstatus, men også generelt for områdernes værdi som spisekammer for ynglefugle- og trækfuglearter på udpegningsgrundlaget samt for spættet sæl.

For de ferske sønaturtyper er næringsstofbelastningen også en trussel. I mange søer er der stadig for stor næringsstofftilførsel fra oplandet og/eller frigivelse af ophobet fosfor fra søbunden. For små søer/vandhuller, som er levested for klokkefrø og stor vandsalamander, er en af kilderne til forureningen fodring af ænder til jagtformål.

Natura 2000-plan

Luftbåren deposition af kvælstof overskrider laveste tålegrænse for store arealandele af klitnaturtyper, tørt overdrev på kalkholdigt sand, surt overdrev, tidvis våd eng, rigkær og skovnaturtyper. Det gennemsnitlige kvælstofnedfald på kommuneniveau i området er på henholdsvis 13 og 16 kg N/ha/år. Laveste tålegrænse for flertallet af de nævnte naturtyper er 10 kg N/ha/år.

Randvirkning, hvor naturarealer støder direkte op til dyrkede marker, er konstateret for fire naturtyper: strandeng, kalkoverdrev, surt overdrev og rigkær. Der er især tale om gødningspåvirkning, men afdrift fra sprøjtemidler og erosion af overjord forekommer også. Problemet er væsentligt for naturtyper som strandeng, der i en stor del af Natura 2000-området findes som lange, smalle forekomster mellem kystlinjen og det bagvedliggende agerland, og for rigkær og overdrev, hvor de tilsvarende findes op til dyrkede arealer.

Tilgroning og uhensigtsmæssig drift

Tilgroning er en aktuel trussel for naturtyperne enårig strandengsvegetation, strandeng, grå/grøn klit, klitlavning, tørt kalksandsoverdrev, kalkoverdrev, surt overdrev, tidvis våd eng og rigkær. Endvidere er det en trussel mod levestederne for stor vandsalamander, klokkefrø, rødrygget tornskade, klyde, fjordterne, havterne, dværgterne samt sædgås og grågås.

Tilgroning hænger typisk sammen med uhensigtsmæssig drift, men truslen forstærkes ofte ved samspil med andre faktorer, f.eks. næringsstofbelastning og unaturlige vandstandsforhold. For de tørre naturtyper, klitter, overdrev m.v. er der især tale om tilgroning med vedplanter. For kystnære arealer på strandeng, enårig strandengsvegetation og på levesteder for kystfugle er der tale om tilgroning med højt voksende græsser, f.eks. tagrør. Her tillader saltpåvirkningen ikke opvækst af vedplanter.

Intensiv skovdrift kan medføre, at skovnaturtyperne forringes eller ødelægges, f.eks. ved fjernelse af dødt træ, jordbearbejdning og kørsel i skovbunden. Desuden er der en utilstrækkelig beskyttelse af skovnaturtyperne mod bl.a. konvertering til andre træarter. Lokalt kan tilgroning med ørnebregne være et stort problem både på skov- og overdrevsarealer. Ørnebregne, som kan danne uigennemtrængelige kloner, er vanskelig at bekæmpe ved græsning.

Invasive arter

Invasive arter er et konstateret problem på naturtyperne strandvold med flerårige planter, strandeng, grå/grøn klit, klitlavning, tørt kalksandsoverdrev, kalkoverdrev og surt overdrev. Der er konstateret fem forskellige invasive plantearter: rynket rose, østrigsk fyr, bjergfyr (i skovnaturtyperne er invasive nåletræarter nævnt som en trussel under ét), buketorn og canadisk gyldenris samt iberisk skovsnegl, jf. basisanalysen for lysåben natur. Det største problem er rynket rose, der især forekommer i klitnaturtyper.

I det marine miljø i dette område, blev amerikansk ribbegøple (den såkaldte "dræbergøple") første gang observeret i 2007. Også den

Natura 2000-plan

kinesiske uldhåndskrabbe er konstateret i området. Endelig blev rød-algen brunlig gracilaria set i juni 2008 i Avnø Fjord, som første fund i farvandet omkring Sjælland. Der er ikke kendte bekæmpelsesmetoder for de nævnte marine arter.

Arealreduktion/fragmentering

Tørt kalksandsoverdrev, kalkoverdrev, surt overdrev og rigkær findes generelt som små forekomster på nogle få hektar. Nogle af forekomsterne er i større, sammenhængende naturområder som f.eks. på Knudshoved, Dybsø og Enø, hvor der er kontakt via naturarealer mellem de enkelte forekomster. Andre findes som små, fragmenterede arealer med ringe spredningsmulighed for de tilknyttede arter. En forbedret drift af strandengene i området vil forbedre spredningsmulighederne mellem disse fragmenterede forekomster langs kysten. Terræn-, jordbunds- og hydrologiske forhold betyder, at der er begrænsede udvidelsesmuligheder for naturtyperne i området.

Klokkefrø har efter gennemførelsen af to EU-støttede LIFE-projekter fire hovedbestande i Natura 2000-område 169, nemlig på Knudshoved (uden for Draget), Knudshoved Odde (ved Knudsskov), Enø og Svinø. De tre sidstnævnte af disse er endnu meget sårbare på grund af, at de enkelte delbestande er få og små. Overlevelse og robusthed for hovedbestandene forudsætter, at der opnås ynglesucces i et antal kernevandhuller, og at der vil være spredningsmulighed mellem disse.

Uhensigtsmæssig hydrologi

Unaturlige vandstandsforhold som følge af dræning og grøftning er en trussel mod visse strandenge og rigkærsarealer. Ved opgrøftning forringes strandengene som levested for bl.a. spidsand. For elle- og askeskov vil en forøget afvandingsindsats udgøre en trussel for skovnaturtypen.

Forstyrrelser

Arterne på udpegningsgrundlaget udviser forskellig grad af sårbarhed overfor forstyrrelse på yngle- og rasteplasser. Mest udsatte er klyde, hav-, fjord- og dværgterne samt spættet sæl, der hovedsagelig yngler på uforstyrrede småøer, og hvor færdsel derfor er uønsket i fuglenes yngletid.

Offentlighedens færdsel er reguleret i vildtreservaterne, men det er uklart om bestemmelserne efterleves og om de i givet fald er tilstrækkelige. Der er behov for udbygget viden om omfanget og betydningen af forstyrrelse som trussel.

Fiskeri

Fiskeri med bundslæbende redskaber, hvorved der sker en fysisk ødelæggelse af naturtypen, dels ved fjernelse af bundflora og bundlevende dyr, og dels ved fjernelse af hårbund, sten og skaller, kan være en trussel mod naturtyperne sandbanke og bugt, og er en trussel mod rev. Omfanget af det aktuelle fiskeri kendes ikke.

Prædation

Prædation er eller kan være et problem i forhold til forskellige dele af udpegningsgrundlaget. Prædatorer som ræv, krage, rotte og muligvis mink er en konkret trussel for ynglende klyde og ynglende terner. Klokkefrø, der har en langsom reproduktion, trues af prædation fra fiskehejrer og fra fasaner i forbindelse med fasanopdræt. Både klokkefrø og stor vandsalamander er derudover truet af fisk, der æder ynglen. Truslen opstår i forbindelse med vinteroversvømmelser, hvor der trænger fx hundestejler op i ynglevandhullerne, eller som følge af udsætning af fisk i vandhullerne.

Avnø set fra vest. I billedets baggrund til venstre ses en del af det afvandede Svinø Nor. Foto: Jan Kofod Winther

Miljøfarlige stoffer

Som det fremgår af vandplanen for 2.5. Smålandsfarvandet er der i området konstateret miljøfarlige stoffer i koncentrationer, der overskrider midlertidigt fastlagte grænseværdier i hhv. sediment, muslinger og marsvin, samt negative biologiske effekter på fisk. Forhøjede niveauer af miljøfarlige stoffer kan give både kort- og langtidseffekter på dyrelivet. Truslen håndteres via vandplanen

Igangværende pleje og genopretning

En stor del af Natura 2000-områdets landareal er fredet og i nogen grad omfattet af plejeplaner. Fredningen af Avnø er ledsaget af en omfattende plejeplan for de statsejede arealer. En anden type forvaltning er der f.eks. tale om på Svinø, hvor der i regi af lodsejerforeningen "Landbrugets naturplan for Køng Sogn", er udarbejdet individuelle naturplaner for et stort antal ejendomme.

Generelt er øer og halvøer i den ydre kystlinje i god drift, men der er også store arealer, hvor græsningsdrift antages at være ophørt inden for de seneste årtier. En stor del af den eksisterende drift er baseret på 10-årige græsningsaftaler (MVJ-ordninger), der er udløbet eller snart gør det.

Næstved Kommune har for nylig sikret genetablering af pleje på de lysåbne strandensarealer ved Jarsskov, ligesom det værdifulde kalkoverdrev på vestsiden af skoven er blevet plejet ved rydning af vedplanter.

Vordingborg Kommune har i efteråret 2008 foretaget rydning af vedplanter på ca. 40 ha på Knudshoved (den fredede del af Knudshoved Odde vest for Draget) og i 2009 lavet opfølgende naturpleje.

For den truede klokkefrø har der tidligere været en indsats på Knudshoved Odde i form af et EU-støttet LIFE-projekt. Senest involverede et tilsvarende projekt bestanden på Enø frem til og med 2008. Projekternes formål har været at sikre de eksisterende bestande og at etablere "reserve"bestande i nærliggende områder, hvorfra de relativt nyligt er uddøde. Der er etableret nye og udbedret eksisterende levesteder, men bestandene har endnu ikke nået bæredygtige niveauer og yderligere indsats er nødvendig.

Både Vordingborg og Næstved kommuner har igangværende vandhulsprojekter, der bl.a. skal tilgodese klokkefrø.

Der er ét vildtreservat i Natura 2000-område 169, nemlig Dybsø Fjord reservatet, som blev etableret i 1997. Reservatbestemmelserne regulerer jagt og færdsel på 1.410 ha, hvoraf de 261 ha er landareal.

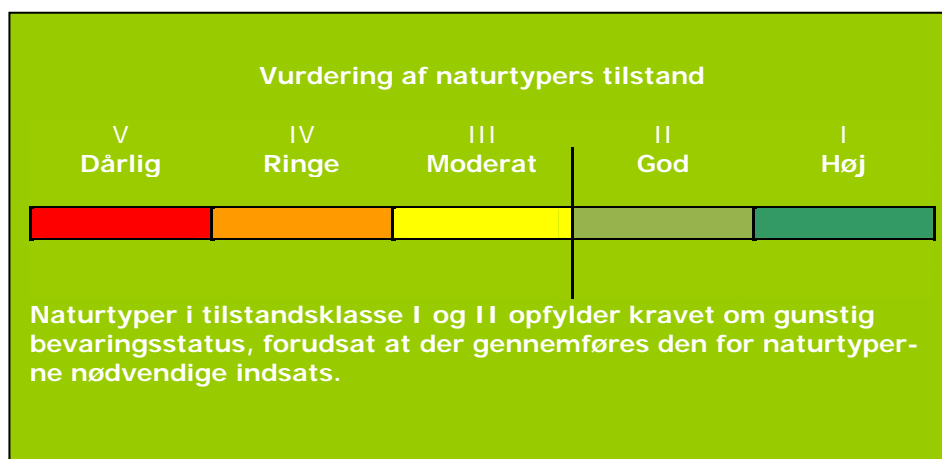
Tilstand og bevaringsstatus/prognose

For nogle naturtyper er der udviklet et system til vurdering af den enkelte naturtypes aktuelle *tilstand*, som er et udtryk for typens aktuelle naturindhold og en række andre målbare faktorer.

Bevaringsstatus for naturtyper og arter er derimod en vurdering af, hvordan deres tilstand vil være i fremtiden, såfremt der ikke sker ændringer i udnyttelsen og i de trusler, der eksisterer i dag. Der er således tale om en *prognose* for arternes og naturtypernes udviklingsretning. I de følgende afsnit er der nærmere beskrevet tilstand og bevaringsstatus/prognose for områdets naturtyper og arter.

Vurdering af tilstand

Der er foretaget en vurdering af tilstanden af de 23 lysåbne naturtyper og 10 skovnaturtyper. Naturtyperne er kortlagt i dels basisanalyserne, dels i en efterfølgende kortlægning. Desuden er tilstanden vurderet for udvalgte forekomster af 5 søtyper. Vurderingen bygger på et system, der inddeler forekomster af habitatdirektivets naturtyper i 5 tilstandsklasser (figur 3), hvor I er bedst og V er dårligst. Som led i beregningen af tilstanden beregnes både et artsindeks, baseret på indholdet af plantearter i en cirkel med radius 5 m og et strukturindeks baseret på vegetationshøjden, opvækst af vedplanter, forekomst af drængrøfter m.m. For skovnaturtyperne baseres strukturindeks bl.a. på omfang af jordbearbejdning, afvandingsforhold, forekomst af invasive arter og trækronernes lagdeling i forskellige etager.

Figur 3. Tilstandsklasser for naturtyper.

Strukturindeks og artsindeks for den enkelte naturtype vægtes sammen med naturtypens tilstandsklasse på arealet. Et højt strukturindeks kombineret med et lavt artsindeks viser, at naturarealet har forudsætninger for et højt naturindhold, men at de karakteristiske arter ikke er til stede. Et højt artsindeks kombineret med et lavt strukturindeks kan anvendes som et redskab til at lokalisere artsrige forekomster med et stort behov for pleje eller anden indsats.

I figur 4 og tilhørende tabel er vist natur/skovtilstanden for Natura 2000-områdets naturtyper. Kun en mindre del af vandhullerne er tilstandsvurderet og sønaturtyper er derfor ikke medtaget i figuren.

Natura 2000-plan

Se evt. kort med tilstandsvurdering af de enkelte forekomster i Natura 2000-området på www.naturstyrelsen.dk under "Se på kort over naturtilstand og forvaltningsbehov".

Der er endnu ikke udviklet et system til vurdering af tilstanden for en række lysåbne naturtyper, marine naturtyper, større søer, vandløb samt fugle og andre arter.

I Natura 2000 område 169, Havet og kysten mellem Karrebæk Fjord og Knudshoved Odde, er der konstateret 8 af de 18 tilstandsvurderede lysåbne naturtyper og 3 af de 10 skovnaturtyper. En oversigt over arealfordeling på naturtilstandsklasser af de i alt 12 naturtyper ses i figur 4 og tilhørende tabel. Der er i alt kortlagt og tilstandsvurderet ca. 1.050 ha, heraf ca. 30 ha skov. Dertil kommer de endnu ikke tilstandsvurderede naturtyper, der – bortset fra de marine – dog arealmæssigt vurderes at være mindre betydende.

Den arealmæssigt dominerende naturtype er strandeng, som findes udbredt generelt langs de beskyttede kyster i området. Arealandelen i naturtilstandsklasse I – II er 55 %, og der er tilsvarende andele i såvel artsindeks 0.6 - 1 som strukturindeks 0.6 – 1. Det må antages, at en del af strandengene er taget ud af drift i nyere tid, og at snarlig genoptagelse af denne vil kunne forbedre naturtilstanden og bevaringsstatus.

Klitnaturtyperne 2130 og 2190 findes, hvor flyvesand har overlejret anden natur, f.eks. på strandvoldssystemerne på Enø, Dybsø, Svinø og Knudshoved. Disse arealer er i god drift, men artsindholdet er ringe, da det er små og fragmenterede forekomster.

Overdrevsnaturtyperne er vigtige i området og udgør til sammen knap 140 ha, men de fleste overdrev er små og fragmenterede, kun 4 forekomster er over 10 ha. De store overdrev er alle i græsningsdrift. Taget under ét har over halvdelen af overdrevsforekomsterne gode strukturforhold, men kun 15 % har artsindeks 0.6 – 0.8, og der er ingen overdrev artsindeks 0.8 - 1. Det eneste kalkoverdrev med vigtige orkideforekomster i Natura 2000-området ligger lige uden for habitatgrænsen ved Jarsskov og er ikke tilstandsvurderet.

Naturtyperne rigkær og tidvis våd eng er endnu mere fragmenterede end overdrevene, den gennemsnitlige størrelse af forekomsterne er under 2 ha. Tre fjerdedele af arealet har gode strukturforhold, men blot 32 % har artsindeks 0.6 – 1.

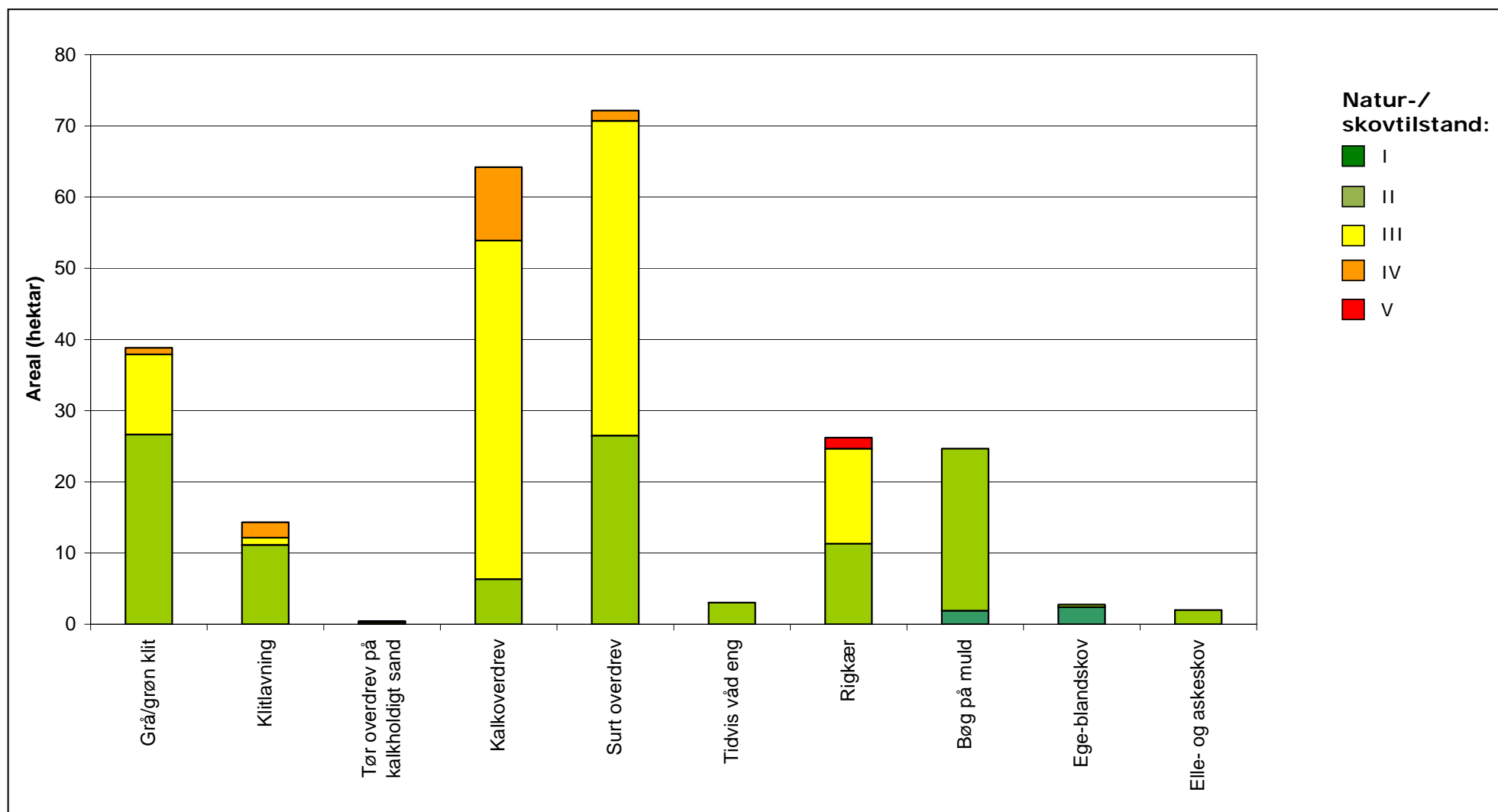
Natura 2000-plan

Knudshoved Odde og Avnø Fjord set fra sydvest. Foto: Jan Kofod Winther

Naturtype	Kortlagt areal (hektar) fordelt på naturtilstandsklasse					Total
	I	II	III	IV	V	
Strandeng 1330		395,7	254,2	64,4	1,7	716,0
*Grå/grøn klit 2130		26,6	11,3	0,9		38,8
Klitlavning 2190		11,2	1,0	2,1		14,3
Tørt kalksandsoverdrev 6120		0,3	0,2			0,5
(*)Kalkoverdrev 6210		6,3	47,6	10,3		64,2
*Surt overdrev 6230		24,6	46,1	1,5		72,2
Tidvis våd eng 6410		3,0				3,0
Rigkær 7230		11,3	13,3		1,6	26,2
Bøg på muld 9130	1,9	22,8				24,7
Ege-blandskov 9160	2,4	0,4				2,8
*Elle- og askeskov 91E0		2,0				2,0

*) prioriterede naturtyper. Kalkoverdrev er prioriteret, hvor der er vigtige orkidéforekomster.

Figur 4. Natur-/skovtilstand for de af Natura 2000-områdets naturtyper, som er tilstandsvurderet. Strandeng undtaget.

Vurdering af bevaringsstatus/prognose

Miljømålsloven og skovloven fastsætter som et overordnet mål, at naturtyper og arter, som Natura 2000-områderne er udpeget for, skal have en gunstig bevaringsstatus. Gunstig bevaringsstatus er defineret i Habitatdirektivet (figur 5).

Gunstig bevaringsstatus

En naturtypes "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- det naturlige udbredelsesområde og de arealer, det dækker inden for dette område, er stabile eller i udbredelse, og
- den særlige struktur og de særlige funktioner, der er nødvendige for dets opretholdelse på langt sigt, er til stede og sandsynligvis fortsat vil være det i en overskuelig fremtid, samt når
- bevaringsstatus for de arter, der er karakteristiske for den pågældende naturtype, er gunstig

En arts "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- data vedrørende bestandsudviklingen af den pågældende art viser, at arten på langt sigt vil opretholde sig selv som en levedygtig bestanddel af dens naturlige levesteder, og
- artens naturlige udbredelsesområde hverken er i tilbagegang, eller der er sandsynlighed for, at det inden for en overskuelig fremtid vil blive mindsket, og
- der er og sandsynligvis fortsat vil være et tilstrækkeligt stort levested til på langt sigt at bevare dens bestande

Figur 5. Habitatdirektivets definition af gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau for naturtyper og arter.

Gunstig bevaringsstatus skal generelt opnås inden for hver af Danmarks to biogeografiske regioner, nemlig den kontinentale og den atlantiske region. Gunstig bevaringsstatus skal dog ifølge EU's vejledning til direktivets artikel 6 også anvendes på de enkelte Natura 2000-områder, men der findes ingen retningslinjer for, hvorledes denne vurdering skal foretages. Den første Natura 2000-plan laves på grundlag af tilgængelig viden og derfor alene ud fra en prognose for de enkelte naturtyper og arters udvikling.

Prognosen for de kortlagte naturtyper er bestemt på områdeniveau ud fra de enkelte forekomsters natur/skovtilstand og aktuelle trusler og inddeles i *gunstig* eller *ugunstig prognose*. Naturtyper i tilstandsklasse I (høj tilstand) eller II (god tilstand) har en gunstig prognose, hvis det vurderes, at tilstanden også kan opretholdes på langt sigt. I mange tilfælde forudsætter det, at der gennemføres den for naturtyperne nødvendige indsats i form af naturpleje, begrænsning af næringsstofftilførsel, forbedring af hydrologiske forhold m.m.

Prognosen for de øvrige naturtyper og alle arterne er baseret på den bedste tilgængelige viden. Her benyttes begreberne *vurderet gunstig*, *vurderet ugunstig* og *ukendt prognose*.

Natura 2000-plan

I Natura 2000-område 169 er der foretaget følgende vurdering af prognosen for naturtyper og arter:

Prognosen er vurderet gunstig for:

- Ynglefuglen havørn og trækfuglene grågås og lille skallesluger, da arterne har positiv bestandsudvikling og ikke vurderes at være truet.

Prognosen er ugunstig eller vurderet ugunstig for:

- De marine naturtyper: Sandbanke, lagune, bugt og rev vurderes ugunstige pga. næringsstofbelastning og miljøfarlige stoffer. Rev tillige som følge af fiskeri med bundslæbende redskaber.
- Strandeng, primært på grund af manglende drift.
- Forklit, grå/grøn klit, klitlavning, tørt kalksandsoverdrev, surt overdrev, tidvis våd eng og rigkær på grund af et generelt problem med for højt kvælstofnedfald og lokalt problemer med tilgroning, randvirkning og forekomst af invasive arter.
- Kalkoverdrev på grund af fragmentering, tilgroning, forekomst af invasive arter.
- Kransnålalge-sø, bøg på muld, ege-blandskov samt elle- og askeskov, da den atmosfæriske kvælstofdeposition ligger over naturtypernes laveste tålegrænse.
- Klokkefrø på grund af prædation, fragmenterede, forringede levesteder og i den mindste bestand muligvis også pga. indavl.
- Ynglefuglene havterne og dværgterne på grund af prædation, tilgroning af levesteder og muligvis forstyrrelse.

Prognosen for følgende arter og naturtyper er ukendt, da det aktuelle vidensniveau er utilstrækkeligt:

- Den marine naturtype: vadeflade.
- Kystnaturtyperne: strandvold med enårige planter, strandvold med flerårige planter, kystklint/klippe og enårig strandvegetation.
- Sønaturtyperne: søbred med småarter og næringsrig sø.
- Naturtypen urtebræmme.
- Habitatarterne: stor vandsalamander og spættet sæl.
- Ynglefuglene: klyde, fjordterne og rødrygget tornskade.
- Træk- / rastefuglene: knopsvane, sangsvane, sædgås, spidsand, skeand, troldand og blichøne.

Dybsø Fjord set fra øst. Fjorden kranses af et bånd af strandenge i varierende bredde. På nordsiden ses Jarsskov, mens Dybsø og Enø anes yderst mod havet. Foto: Jan Kofod Winther

Målsætning

Det overordnede mål er at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget i de enkelte Natura 2000-områder (jf. dog nedenfor om eventuelle modstridende interesser).

Der opstilles en **overordnet målsætning** for området. Den overordnede målsætning angiver det overordnede sigte for, hvorledes området skal udvikle sig både for at sikre områdets integritet og en gunstig bevaringsstatus for arter og naturtyper. Målsætningen skal endvidere fremhæve de naturtyper og arter, der udgør den største arealandel af området, og endelig fremhæves forekomster af naturtyper og arter, der har stor vigtighed på nationalt og/eller biogeografisk niveau. En vurdering af denne betydning foretages efter følgende kriterier:

- Stort areal, levested eller bestand
- Få forekomster
- Truede naturtyper og arter
- Særlige danske ansvarsområder

Der opstilles desuden mere **konkrete målsætninger**, der fastlægger de langsigtede mål for udviklingen i areal og tilstand for de enkelte naturtyper og arters levesteder. Målfastsættelsen tager udgangspunkt i den tilstand, som er vurderet for naturtyper og arters leve-

Natura 2000-plan

sted efter tilstandsvurderingssystemet. Hvor der ikke er udviklet et sådant system, skal gunstig bevaringsstatus sikres eller genoprettes på baggrund af bedste faglige viden.

Da der endnu ikke er udviklet et tilstandsvurderingssystem til brug for vurdering af areal og tilstand af levestederne for fuglearterne, er fastsættelse af målsætningen for de enkelte fuglearter på udpegningsgrundlaget sket på baggrund af en vurdering af, om størrelsen og kvaliteten af levestedet kan rumme bestanden, og ikke på om bestanden rent faktisk er til stede. De i planen angivne bestandsstørrelser er fastsat på baggrund af den officielle danske indmelding til EU.

Såvel overordnet målsætning som de konkrete målsætninger rækker ud over 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold. Målsætningerne afspejler desuden en afvejning af eventuelle modstridende interesser efter retningslinjer angivet i By- og Landskabsstyrelsen 2009: "Retningslinjer for den statslige Natura 2000-planlægning: Målfastsættelse og indsatsprogram".

Overordnet målsætning for Natura 2000-området

Det overordnede mål for Natura 2000-område 168 har særligt fokus på kystnaturen, som præger området og har et stort antal tilknyttede arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget.

Det overordnede mål for Natura 2000-område 169 er:

- At de store lavvandede marine områder har god vandkvalitet og et artsrigt dyre- og planteliv. Områderne opfylder derved livsbetingelserne for de internationalt vigtige forekomster af trækkende vandfugle, bl.a. knopsvane, sangsvane, sædgås, grågås, spidsand og troldand, som Danmark har et særligt ansvar for at beskytte.
- At fri landskabsdannelse og dynamik præger langt hovedparten af området's kyststrækninger.
- At gunstig bevaringsstatus for de truede naturtyper tørt kalksandsoverdrev, kalkoverdrev med forekomster af vigtige orkidéer, surt overdrev, tidvis våd eng samt rigkær er opnået og sikret.
- At der er sikret tilstrækkelige, forstyrrelsesfri områder for Natura 2000-områdets meget store antal vand- og kysttilknyttede fuglearter samt spættet sæl.
- At området's økologiske sammenhæng og robusthed (dets økologiske integritet) som helhed sikres ved:
 - hensigtsmæssig drift og hydrologi,
 - lav næringsstofbelastning
 - gode etablerings- og spredningsmuligheder for arterne.

Konkrete målsætninger for naturtyper og arter

Der opstilles følgende konkrete målsætninger, som fastlægger de langsigtede mål for naturtyper og arter i Natura 2000-område 169:

- Naturtyper og arter skal have en gunstig bevaringsstatus.
- For naturtyper og for arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse I eller II og gunstig prognose, skal udviklingen i deres areal og tilstand være stabil eller i fremgang.
- For naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse III-V og/eller ugunstig prognose, skal udviklingen i deres natur/skovtilstand være i fremgang, således at der opnås natur/skovtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det. Det samlede areal af naturtypen/levestedet skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det. Navnlig for skovnaturtyperne kan der være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til arealmålet.
- For naturtyper og arter uden tilstandsvurderingssystem og/eller med en ukendt prognose er målsætningen gunstig bevaringsstatus. For arterne betyder det, at deres levesteder skal danne grundlag for en ynglebestand/antal rastende fugle som minimum svarende til tilstanden ved direktivernes ikrafttræden eller et højere bestandsniveau, der siden da har afspejlet levestedernes bæreevne.
- Naturtypeforekomster i artsklasse I målsættes til tilstandsklasse I og skal søges udvidet/sammenkædet, hvis de naturgivne forhold gør det muligt.
- Arealet med naturtyperne tørt kalksandsoverdrev, kalkoverdrev, surt overdrev, tidvis våd eng og rigkær øges og fragmenterede forekomster sammenkædes, hvor der er et naturmæssigt potentiale, jf. nedenstående afsnit om modstridende interesser.
- Tilstanden og det samlede areal af levestederne for bestandene af klokkefrø øges, indtil der er grundlag i levestedsforholdene for, at de to oprindelige klokkefrøbestande i Natura 2000-område 169 og deres nyetablerede reservebestande hver især bliver levedygtige, dvs. med et minimum på omkring 1.000 voksne individer.
- Tilstanden og det samlede areal af levesteder for havørn, klyde, fjordterne, havterne, dværgterne og rødrygget tornskade som ynglefugle stabiliseres eller øges, således at der er tilstrækkeligt med egnede yngle- og fourageringssteder for arterne i området.
- Tilstanden og det samlede areal af levesteder for lille skallesluger som trækfugl stabiliseres eller øges, således at der er tilstrækkeligt med egnede raste- og fourageringssteder for arten i området.
- Tilstanden og det samlede areal af levestederne for følgende trækfugle stabiliseres eller øges, således at der er tilstrækkeligt med potentielle og egnede raste- og fourageringssteder til bestande i størrelsen 900 sangsvaner, 3.000 knopsvaner, 900 sædgæs,

3.200 grågæs, 600 skeænder, 1.100 spidsænder, 25.000 troldænder samt 14.000 blishøns.

Modstridende interesser

En målsætning om gunstig bevaringsstatus for en bestemt naturtype kan indebære en nedprioritering af en anden naturtype eller art, og det er nødvendigt at foretage et valg.

Tørt kalksandsoverdrev er knyttet til tør og soleksponeret, kalkholdig sandjord, som typisk findes på sydvendte skrænter eller klinte. Ofte er der tale om små forekomster mellem mere udbredte habitatnaturtyper som kalkoverdrev eller kystklint/klippe. Naturtypen er karakteriseret ved erosion, hvorved den lette jord blottes og danner spirebed for enårige urter. Hvor terrænhældningen er tilstrækkeligt stejl, f.eks. på erosionsbrinker langs kysten, vedligeholder den naturlige erosion naturtypen, men den kan også fremmes ved nedbidning af højere vegetation og slitage i forbindelse med græsning. Forbedret drift på kalkoverdrev og evt. inddragelse af kystvendte klinte i græsningsfolde vil, hvor terræn- og jordbundsforhold er de rigtige, fremme tørt kalksandsoverdrev på bekostning af de to øvrige habitatnaturtyper, kalkoverdrev og kystklint/klippe. Tørt kalksandsoverdrev er en truet naturtype i Østdanmark og skal derfor prioriteres højt.

Indsatsprogram

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelsesdirektivernes krav om gunstig bevaringsprognose er en opgave som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats over flere planperioder. Det er derfor nødvendigt at prioritere indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode er formuleret i 4 sigtelinjer, som lægger niveauet for indsatsen i planperioden. Sigtelinjerne er beskrevet i bilag 3.

Indsatsprogrammet, der bygger på de 4 sigtelinjer, beskriver indsatsen i den første planperiode 2010-2015 (for skovbevoksede fredsskovspligtige arealer dog frem til 2021).

Indsatsprogrammet består af en række ***generelle retningslinjer***, som skal sikre den eksisterende naturtilstand. De generelle retningslinjer gælder for alle arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget, og den nødvendige indsats vil efterfølgende blive konkretiseret i de kommunale/statslige handleplaner.

Indsatsprogrammet består desuden af en række ***konkrete retningslinjer***, som skal sikre små naturarealer, ubeskyttede naturarealer og særligt truede arter og naturtyper. De konkrete retningslinjer giver en nærmere beskrivelse af den indsats, som i disse særlige tilfælde skal indarbejdes i de kommende handleplaner.

Indsatsprogrammet indeholder ikke bindende krav til kommunernes, Naturstyrelsens eller andre offentlige lodsejeres brug af de virkemid-

ler og tiltag, som skal sikre den nødvendige indsats. Tiltag prioriteres i handleplanerne eller i andre opfølgende tiltag.

Indsatsprogrammet for Natura 2000-området omfatter nedenstående generelle og konkrete retningslinjer, som tillige er vist oversigtligt i bilag 2.

Generelle retningslinjer

Sigtelinje 1. Areal og tilstand af udpegede naturtyper og levesteder for udpegede arter må ikke gå tilbage eller forringes.

- 1.1 Reduktion af kvælstof-deposition fra luften på områdets habitatnaturtyper sker ved administration af husdyrgodkendelsesloven, der med ændringen af 10. februar 2011 har fastlagt et særligt beskyttelsesniveau af hensyn til bevaringsmålsætningen i Natura 2000-planlægningen. Den øvrige tilførsel af næringsstoffer til naturtyperne reduceres, herunder fra dræntilløb og fodring. For marine naturtyper, søer og vandløb reguleres tilførslen af næringsstoffer via vandplanen.
- 1.2 Der sikres den for naturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi på strandeng og rigkær. Det undersøges nærmere, hvor der er behov for at skabe mere hensigtsmæssig hydrologi i skovnaturtyperne, og disse steder sikres den for skovnaturtyperne mest hensigtsmæssig hydrologi.
- 1.3 De lysåbne terrestriske naturtyper sikres en hensigtsmæssig ekstensiv drift og pleje. Plejen tilrettelægges lokalt i forhold til relevante arters levestedskrav, jf. retningslinje 1.6 og 1.7.
- 1.4 Skovnaturtyperne skal sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje. I særlige tilfælde kan permanent ophør af drift i skovnaturtyper (urørt skov) være nødvendig for at opfylde direktivforpligtigheden, primært på skovarealer, som i forvejen i en længere periode har haft minimal eller ingen hugst.
- 1.5 For de marine naturtyper sikres det, at projekter og aktiviteter ikke skader lokaliteten.
- 1.6 Der sikres velegnede levesteder for arterne på udpegningsgrundlaget. Ved levesteder forstås områder med fou-rageringsmuligheder og (for habitat- og ynglefuglearter) med ynglemuligheder.
- 1.7 Der sikres velegnede levesteder og spredningsmuligheder for klokkefrø.
- 1.8 Der sikres tilstrækkelige, uforstyrrede levesteder for arterne på udpegningsgrundlaget, med hensyntagen til den enkelte arts sårbarhed. Indsatsen gælder både menneskelig forstyrrelse og prædation. Naturstyrelsen undersøger og vurderer hvor og i hvilket omfang, der er behov for konkret indsats.
- 1.9 Invasive plantearter bekæmpes og deres spredning forebygges efter konkret faglig vurdering. Invasive dyrearter bekæmpes, hvis der findes egnede bekæmpelsesmetoder.

Konkrete retningslinjer

Sigtelinje 2. Små og fragmenterede habitatnaturtyper og levesteder for arter, som ikke kan opretholdes ved drift af det nuværende areal alene, sikres ved arealudvidelse, sammenkædning af arealer, pleje af naboarealer og/eller etablering af spredningskorridorer.

- 2.1 Tre af Natura 2000-områdets fire hovedbestande af klokkefrø er truede af fragmentering og søges sikret. Antallet af egnede ynglevandhuller og overvintringssteder for klokkefrø øges, og der skabes mulighed for vandringer mellem delbestande.

Sigtelinje 3. Naturtyper og levesteder, som ikke er beskyttet af natur- og miljølovgivningen sikres.

- 3.1 Skovnaturtyper sikres. Der kan være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til sikring af en skovnaturtype.
- 3.2 Konstaterede forekomster af habitatnaturtyper, der ikke er omfattet af lovgivningen, sikres mod ødelæggelse.
- 3.3 Der sikres beskyttelse mod ødelæggelse af rev.

Sigtelinje 4. Der gøres en særlig indsats for naturtyper og arter, hvis biogeografiske status er i fare for at blive alvorligt forringet i 1. planperiode.

- 4.1 Naturtypen surt overdrev sikres hensigtsmæssig pleje.
- 4.2 Riggær sikres hensigtsmæssig pleje. Forekomsterne beskyttes mod næringspåvirkning fra nærliggende, dyrkede arealer. Hvis der er et potentiale for arealudvidelse, søges dette realiseret.
- 4.3 For dværgterne gælder, at relevante strandarealer søges beskyttet mod prædation og uhensigtsmæssig færdsel. Drift og pleje af relevante kystnaturtyper afstemmes i forhold til dværgternens krav til levested.

Mulige virkemidler

Kommunerne, Naturstyrelsen og andre offentlige lodsejere/myndigheder udarbejder handleplaner, vælger virkemidler og foretager den konkrete forvaltning indenfor rammerne af indsatsprogrammet. Mulige virkemidler nævnt i bilag 2 skal derfor betragtes som eksempler på, hvorledes indsatsprogrammet kan gennemføres.

Sammenhæng og synergi med vandplan

Natura 2000-planen er koordineret med vandplanen. Ifølge vandrammedirektivet må tilstanden af vandområderne ikke forringes, og vandplanens indsatsprogram vil generelt forbedre den eksisterende vandkvalitet i større søer, vandløb, fjorde og kystvande. Forbedringen

Natura 2000-plan

sker ved reduktion i tilførslen af næringsstoffer samt stedvis sikring af en mere naturlig hydrologi i ådale. Vandplanen vil desuden forbedre de fysiske forhold og sikre kontinuiteten på udvalgte vandløbsstrækninger. Disse indsatser forventes i de fleste tilfælde at bidrage til at forbedre tilstanden i de vandafhængige habitatnaturtyper og i levestederne for de arter, der er tilknyttet vand.

Der er gode muligheder for at opnå andre synergieffekter mellem de 2 planer, men i enkelte tilfælde kan der opstå konflikter, f.eks. hvor indsats efter vandplanen medfører oversvømmelser af habitatnaturtyper eller levesteder for arter.

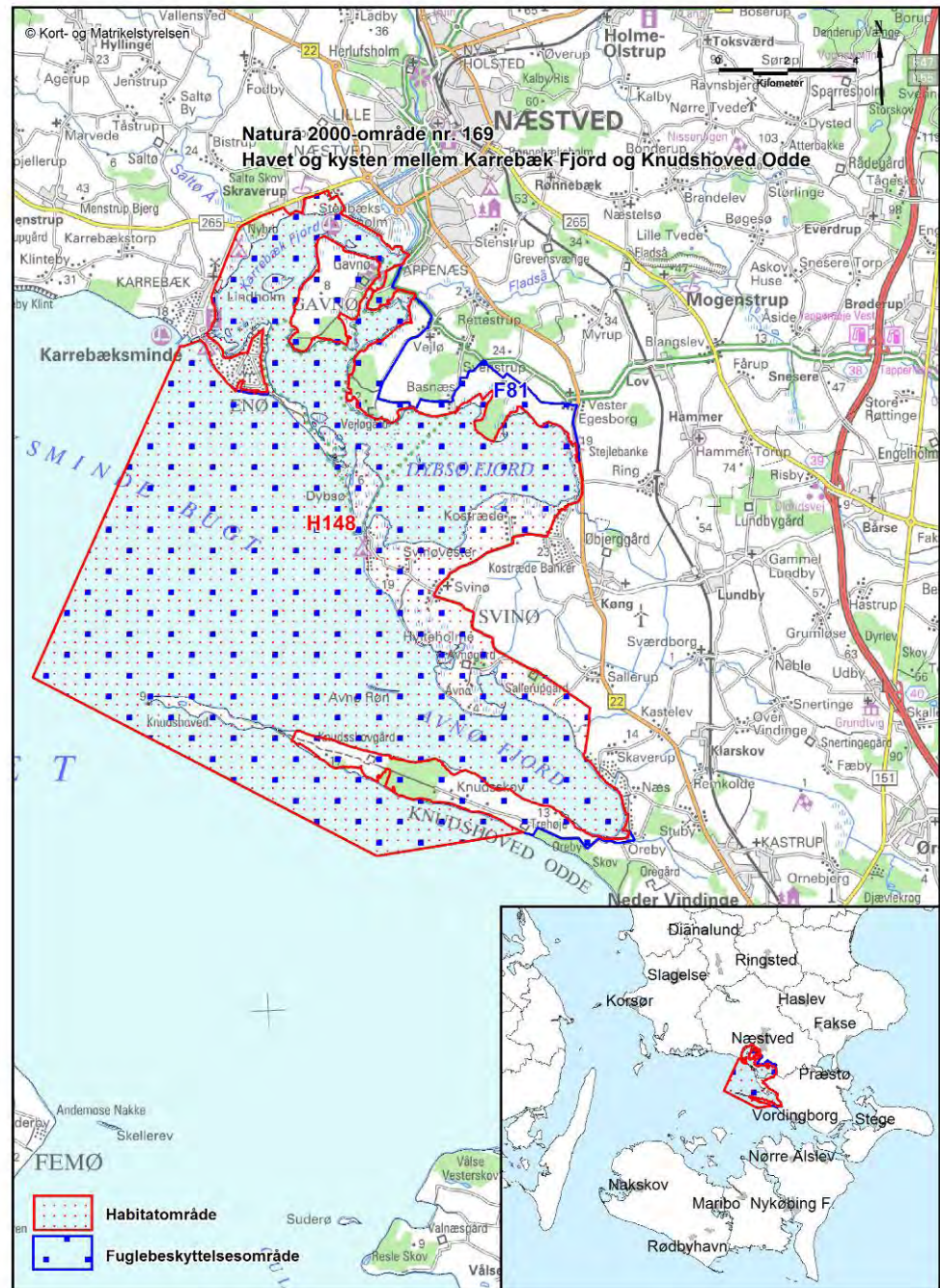
Planlagt indsats efter vandplanen, der kan påvirke udpegningsgrundlaget i et Natura 2000-område væsentligt, skal konsekvensvurderes i henhold til habitatdirektivets artikel 6, stk. 3. Indsatsen kan i givet fald kun gennemføres, hvis det på grundlag af bedste faglige viden dokumenteres, at aktiviteten ikke vil skade bevaringsmålsætningen for området. Potentielle konflikter mellem Vand- og Natura 2000-planen skal som udgangspunkt være afdækket i forbindelse med vedtagelse af vandplanen.

Strategisk miljøvurdering

I medfør af bekendtgørelse nr. 936 af 24. september 2009 af lov om miljøvurdering skal der foretages en miljøvurdering af planer og programmer, der omhandler fysisk planlægning og arealanvendelse, eller som kan påvirke et internationalt beskyttelsesområde væsentligt.

I bilag 4 er der udarbejdet en miljørapport, der belyser konsekvenserne ved at gennemføre Natura 2000-planen for område nr. 169.

Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning

Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler

En opsummering af Natura 2000-planens indhold, mål og indsatsprogram findes samlet i Bilag 2- opdelt på de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for det på gældende Natura 2000-område. Se www.nst.dk – under opslag om plan for dette Natura 2000-område.

Bilaget indeholder endvidere en oversigt over mulige virkemidler, der er eksempler på, hvordan indsatsprogrammet kan gennemføres.

Sammen med bilag 2 findes på hjemmesiden baggrundsmateriale for planerne samlet i basisanalyse og tillæg til basisanalyse samt henvisning til kort over forekomst af de kortlagte og tilstandsvurderede naturtyper.

Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver

Ved igangsætningen af Natura 2000-planprocessen blev der identificeret en række væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver. På baggrund heraf blev der opstillet 4 sigtelinjer, der formulerer prioriteringen af den nødvendige indsats. Sigtelinjerne sætter dermed rammerne for Natura 2000-planlægningen.

De overordnede rammer er formuleret i nedenstående bilag. Teksten indgik i idéfasen for vand- og naturplanlægningen, juni – december 2007.

Antallet af naturtyper, der kortlægges og tilstandsvurderes, er siden udvidet.

Væsentlige naturopgaver

Miljøministeriet har udarbejdet en oversigt over væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen. Det er de opgaver, som tillægges den højeste prioritet i 1. planperiode fra 2010 til 2015:

Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen:

Danmark er ifølge Habitatdirektivet forpligtiget til at iværksætte de nødvendige foranstaltninger, der sikrer eller genopretter en gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør habitatområdernes udpegningsgrundlag.

Samtidig er Danmark forpligtet til, via gennemførelsen af Fuglebeskyttelsesdirektivet, at træffe egnede foranstaltninger med henblik på at beskytte yngle- og rasteområder for en række fuglearter.

Væsentlige trusler mod naturen

En række faktorer udgør de væsentligste trusler mod de direktivudpegede naturtyper og arter:

Næringsstofbelastning medfører markante forringelser af terrestriske naturtyper, søer, vandløb og kystnære farvande først og fremmest som følge af gødskning, afstrømning fra markarealer og kvælstofnedfald. Store mængder næringsstoffer i naturen fremmer ensartede næringskrævende artssamfund på bekostning af et alsidigt plante- og dyreliv og medfører forringede forhold for den biologiske mangfoldighed og naturtyper og arter;

Tilgroning ændrer på afgørende vis levevilkårene for en række plante- og dyrearter, herunder fuglene. Det truer også især lysåbne naturtyper som moser, enge, klitter, heder, overdrev men også egeskove ofte som følge af manglende eller utilstrækkelig drift;

Fragmentering skaber isolation af arternes bestande, hvorved de risikerer at uddø. Foruden et direkte tab af naturareal, forringes de eksisterende naturtypers tilstand og deres økologiske funktioner;

Udtørring er en vedvarende trussel mod mange våde naturtyper og de tilhørende arter som følge af en ændring i de naturlige vandforhold;

Invasive arter er ikke hjemmehørende arter, der spreder sig. De optager plads og fortrænger det oprindelige plante- og dyreliv og findes i dag på mange naturarealer;

Forstyrrelse kan være en afgørende faktor navnlig for truede og sårbare arter, der på grund af levevis og specifikke krav til levested, vil være følsomme overfor menneskelige aktiviteter. Ofte vil truslerne påvirke i samme retning. For eksempel er tilgroning ofte en effekt af næringsstof-belastning og udtørring, tillige er presset på mange arter højt på grund af fragmentering, og det øges yderligere med forekomst af for eksempel invasive arter og menneskelig forstyrrelse.

Overordnet målsætning

Målsætningen er, at de udpegede naturtyper og arter på sigt opnår "gunstig bevaringsstatus". Der skal opstilles en langsigtet målsætning for hvert af de udpegede Natura 2000-områder.

Målsætningen rækker udover 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold og i de udpegede områder som helhed.

Sigtelinjer for indsatsen i 1. planperiode

Natura 2000-planen skal under hensynstagen til den overordnede målsætning opstille konkrete retningslinjer for indsatsen i 1. planperiode for hvert enkelt beskyttelsesområde. Det kan være en indsats, som strækker sig ud over planperioden, men som skal iværksættes nu.

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelses-direktivernes krav om "gunstig bevaringsstatus" er en opgave, som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats. Det er derfor nødvendigt at prioritere og målrette indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode fokuserer på at sikre naturtilstanden for udpegede naturtyper og bestandene for udpegede arter. Der vil på baggrund af naturmæssige forskelligheder være regionale forskelle i gennemførelsen af indsatsen.

Sikring af naturtilstanden af eksisterende naturarealer og arter i beskyttelsesområderne

Ifølge direktiverne skal de naturtyper og arter, der udgør områdernes udpegningsgrundlag, have en gunstig bevaringsstatus. Der er således en forpligtigelse til at sikre naturen mindst samme tilstand som ved direktivernes ikrafttræden. Dette kræver ofte en løbende driftsindsats og en vedvarende indsats mod næringsstofbelastningen på de eksisterende naturarealer for at opretholde eller genoprette dem i samme tilstand.

Sikring af de små naturarealer

De små naturarealer er ofte i dårlig naturtilstand, blandt andet fordi de er så små, at påvirkningen fra omgivende arealer har stor betyd-

ning. En udvidelse af små naturarealer indenfor beskyttelsesområderne samt eventuelt sammenkædning af arealer via spredningskorridorer og trædesten kan være nødvendig for at opretholde naturtilstanden også på længere sigt.

Sikring af naturtyper og levesteder som lovligt kan ødelægges

Der skal ske en sikring af de naturtyper og levesteder, der ikke er beskyttet mod aktiviteter, som direkte kan ødelægge dem. Det drejer sig for eksempel om skovens naturtyper og sten- og boblerev på havet. Der vil derudover være andre ikke beskyttede levesteder for visse af direktivernes arter, hvor en sikring kan være nødvendig, for eksempel for visse fuglearter.

Indsats for truede naturtyper og arter

For naturtyper og arter, hvis status på landsplan er i fare for at blive voldsomt forringet i 1. planperiode, og hvor der er en fare for, at de forsvinder fra den danske natur på sigt kan en egentlig naturgenopretningsindsats og/eller målrettet drift være nødvendig. Som eksempler på truede naturtyper og arter kan nævnes højmoser, eremit og sorterne.

Natura 2000-planlægningen fastlægger desuden retningslinjer for myndighedernes skønsmæssige beføjelser efter lovgivningen i øvrigt.

Natura 2000 og Vandrammedirektivet

Gennemførelsen af Vandrammedirektivet og vandplanerne forventes at bidrage til at imødegå nogle af ovennævnte trusler. Eksempelvis genskabes nye naturområder i ådale, og vandkvaliteten vil blive forbedret. Omfanget af synergieffekten mellem Natura 2000 og Vandrammedirektivet vil blive tydelig undervejs i planprocessen. For vandforekomster, der også er omfattet af Natura 2000-direktiverne, vil det strengeste af miljømålene være gældende.

Med målbekendtgørelsen er der fastlagt nærmere retningslinjer for fastsættelse af mål i Natura 2000-områderne og defineret en 5-trinskala for naturtilstanden i 18 lysåbne naturtyper og 10 skovnaturtyper. Et tilsvarende tilstandssystem er under udarbejdelse for direktivernes arter. På et senere tidspunkt vil et tilstandssystem for såvel de ferske som de marine naturtyper blive udarbejdet.

Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen

Miljørapport for Natura 2000-området N 169: Havet og kysten mellem Karrebæk Fjord og Knudshoved Odde

- kan læses på Naturstyrelsens hjemmeside, se www.nst.dk under opslag om plan for dette Natura 2000-område.

Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
www.nst.dk